

تحلیل اجتماعی مزاحمت‌های خیابانی و واکنش‌های
انفعالی دختران نسبت به آن

(مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه مازندران)
Social Analysis of the Street Harassment and
the Passive Reactions to it (Case Study:
Female Students of Mazandaran University)

Tahere Lotfi Khachaki¹, Mohammad Esmaeil Riahi²

Introduction: There has been violence against females since a long time ago in different communities irrespective of social status, religion and race. Street harassment is a form of violence against females by strangers outside of the family in public places. It is one of the obvious aspects of sexual harassment in the public in which women are sexually humiliated. This type of violence leads to various negative consequences for both victim women (such as increasing physical and mental disorders) and society (deprivation of women's aptitudes and capabilities). Regarding to the fact that most of researches in this field have investigated on the domestic violence which implemented by males (husbands) the street harassment has been neglected. In spite of the slump of the academic circle in the past decades, street harassment has been highly considered in recent years. Although many researchers in different countries of the world recognized the importance of this

طاهره لطفی خاچکی، * محمد اسماعیل ریاحی **

مقدمه: خشونت علیه زنان از دیرباز در جوامع مختلف صرف نظر از هر گونه طبقه، مذهب و نژاد وجود داشته است. یکی از اشکال خشونت علیه زنان که توسط افراد غریبه، در بیرون از محیط خانواده و در مکانهای عمومی رخ می‌دهد، مزاحمت‌های خیابانی است. مزاحمت‌های خیابانی به‌عنوان نوعی از خشونت علیه زنان که جنسیت زن را مورد تحقیر قرار می‌دهد، یکی از آشکارترین جنبه‌های آزار جنسی در سطح عمومی جامعه است. این نوع از خشونت، می‌تواند پیامدهای منفی متعددی هم برای زنان قربانی (به شکل افزایش آسیبها و اختلالات جسمی و روانی) و هم برای جامعه (به شکل محروم شدن از فعالیتهای اجتماعی زنان) به‌همراه داشته باشد. با توجه به اینکه بخش اعظم تحقیقات انجام شده داخلی در حوزه خشونت علیه زنان، به خشونت‌های خانگی اعمال شده توسط شوهران پرداخته‌اند، به موضوع مزاحمت‌های خیابانی و جنسی، توجه کمتری شده است.

۱. این مقاله از پایان‌نامه کارشناسی ارشد طاهره لطفی خاچکی با همین عنوان برگرفته شده است.
* دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران

** دکترا جامعه‌شناس، دانشگاه مازندران، (نویسنده مسئول)،

<m.riahi@umz.ac.ir>

1. M.A student in Sociology

2. Ph.D in Sociology, <m.riahi@umz.ac.ir>

problem and therefore it is now the subject matter of numerous studies. In spite of high prevalence of street harassments in our country, a few studies has been conducted in this regard yet. However, the findings of some studies in several cities such as Tehran, Mashhad, Kerman, Gorgan, Shiraz and Sanandaj point out that the street harassment is been spread in Iran. The objective of this research is social analysis of the street harassments toward females as well as their passive reactions to it.

Method: The study is done by implementing quantitative method by using survey. Statistical population of the study is 6399 of the female students of Mazandaran University which 362 students have been chosen by stratified random sampling method. Data has been collected through self-administered questionnaire and data were analyzed by SPSS software.

The rates of victims of street harassments as well as the passive reaction to these harassments were considered as dependent variables. These variables measured with an investigator-made scale based on 22 and 18 questions, respectively. The reliability coefficient for two above mentioned scales were 0.890 and 0.760 which are indicating high internal consistency of these scales. Furthermore, acceptance of gender roles stereotypes, acceptance of patriarchal values, and social learning of passive reaction has been treated as independent variables. To analyze the collected data, SPSS has been applied.

مزاحمت‌های خیابانی با وجود سکوتی که سالها بر محافل علمی حاکم بود، در دهه‌های اخیر بسیار مورد توجه قرار گرفته است. محققان و پژوهشگران خارجی در کشورهای مختلف دنیا به دنبال شناخت علمی این مسأله برآمده‌اند. اما در داخل کشور تحقیقات انجام شده در این زمینه بسیار اندک است. نظر به شیوع مزاحمت‌های خیابانی در برخی شهرهای کشور مانند تهران، مشهد، کرمان، گرگان، شیراز و سنندج، هدف از انجام این پژوهش، تحلیل اجتماعی مزاحمت‌های خیابانی نسبت به دختران و واکنش‌های منفعلانه‌ای که آنها به این مزاحمت‌ها نشان می‌دهند، است.

روش: این پژوهش با روش کمی انجام شده است. جمعیت مورد مطالعه ۶۳۹۹ نفر از دانشجویان دختر دانشگاه مازندران هستند که ۳۶۲ نفر از میان این دانشجویان، با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی‌شده متناسب و تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه بوده است و داده‌ها به وسیله نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش حاکی از این است که بیشترین پاسخگویان، دانشجویان دختر جوان (میانگین سنی ۲۲.۱ سال)، ساکن خوابگاه دانشجویی و در مقطع کارشناسی بوده‌اند. این پاسخگویان بیشتر متعلق به خانواده‌هایی با پایگاه اقتصادی-اجتماعی پایین و متوسط بوده‌اند. به علاوه، ۹۷.۴ درصد از پاسخگویان نوعی از مزاحمت خیابانی در طول یک سال گذشته را تجربه کرده‌اند، در حالیکه ۱۴.۱ درصد از آنها مزاحمت خیابانی را روزانه گزارش کرده‌اند.

Findings: The findings of the study indicated that the respondents mainly were young girls (average age 22.1 years old), residents of dormitories, unmarried, and undergraduate students. These respondents mainly belong to low and medium socio-economic status families. Furthermore, 97.4 percent of respondents experienced one type of street harassments during last year, while 14.1 percent of them reported daily street harassments. Patterns of harassment show that harassers were mainly young men (under 29 years old) which harassed their victims mostly in the places such as streets, parks and markets at the time of between evening and night.

Discussion: According to the findings of the study, the street harassment is happening in the different times and places irrespective of the age of the victim women. Moreover, acceptance of patriarchal values may cause to more passive reactions by victims. These findings are in line with radical feminist theory which emphasize on the process of female monitoring by male. Radical feminist theorists aim to analyze the men violence against women, and try to unveil the fact that patriarchal values conceal men violence against women, hide it, or inculcate women for being under violence. In this theory point of view perpetration of violence against women and women's passive reaction toward sexual taunts shows that women are suppressed in a patriarchal system.

الگوهای ایجاد مزاحمت نشان می‌دهد که مزاحمان، مردان جوان (زیر ۲۹ سال) هستند که قربانیان‌شان را اغلب در مکانهایی مثل خیابانها، پارکها، بازارها و در زمان بین عصر تا شب مورد مزاحمت قرار می‌دهند. بحث: طبق یافته‌های پژوهش حاضر، مزاحمت‌های خیابانی بدون در نظر گرفتن سن قربانی، و در زمانها و مکانها مختلف صورت می‌گیرد و پذیرش ارزشهای مردسالارانه موجب واکنش انفعالی‌تر به این مزاحمتها می‌شود. این یافته‌ها، همسو با نظریه فمینیسم رادیکال است که در آن بر روی چگونگی نظارت مردان بر زنان و همچنین به‌کارگیری خشونت علیه آنان تأکید می‌ورزد. هدف اغلب پژوهشهای رادیکال فمینیستی تحلیل خشونت مردان نسبت به زنان است و پرده‌برداری از این واقعیت که ارزشهای مردسالارانه، این خشونت را پنهان می‌کنند، کم‌اهمیت جلوه می‌دهند یا گناهش را به گردن زنان می‌اندازند. طبق این نظریه، خشونت علیه زنان و عکس‌العملهای منفعلانه زنان در رابطه با متلکهای جنسی، نشان می‌دهد زنان در یک نظام مردسالار سرکوب شده‌اند. علاوه بر این، میزان پذیرش کلیشه‌های نقش جنسیتی توسط زنان و دختران بر واکنش انفعالی نسبت به مزاحمت‌های خیابانی تأثیری ندارد. طبق آزمون همبستگی پیرسون، متغیر پذیرش کلیشه‌های نقش جنسیتی با متغیر واکنش به مزاحمت‌های خیابانی همبستگی معنادار دارد، ولی نتایج تحلیل رگرسیونی، نشان داد که با افزایش پذیرش کلیشه‌های نقش جنسیتی، میزان واکنش انفعالی نسبت به مزاحمت‌های خیابانی، افزایش نمی‌یابد و افرادی که مطابق کلیشه‌های نقش جنسیتی خود عمل می‌کنند، واکنش انفعالی‌تری را در مقایسه با سایر زنان و دختران، نشان نمی‌دهند.

Furthermore, the rate of "acceptance of sexual role's stereotypes" by young girls and women in this study had no impact on the passive reaction toward the street harassments. According to Pearson's correlation test there is a significant and positive relationship between the "acceptance of sexual role's stereotypes" and passive reaction to the street harassments. But, the results of multiple regression analysis show that as acceptance of gender role's stereotypes increase, the rate of passive reaction to the street harassments will not increase and people who act based on their sexual role's stereotypes do not have more passive reaction in comparison with the other respondents because those females, who are affected by masculine hegemony in society, have passive reaction toward the street harassments. It seems that believing in the sexual role's stereotypes or not, could not overcome the patriarchal structure.

In addition, it has been concluded that the social learning of passive reaction to street harassment from family, friends and peers, is effective on the passive reaction of females to street harassments. This might be, to some extent, due to complexity of human behaviors especially in regard to sexual affairs. In the other words, female reactions to street harassment might be under the influence of many factors which can't be reduced to factors like observation and imitation. Seemingly,

به علاوه این نتیجه حاصل شده است که میزان یادگیری اجتماعی از خانواده، دوستان و همسالان بر واکنش انفعالی نسبت به مزاحمت‌های خیابانی تأثیری ندارد، زیرا رفتار افراد ممکن است تحت تأثیر عوامل فراوانی باشد که نتوان آنها را به عواملی همچون مشاهده و تقلید، تقلیل داد. به نظر می‌رسد بین فرایند یادگیری به‌عنوان گام اولیه برای انجام رفتار، تا وقوع رفتار به‌عنوان مرحله نهایی، عوامل و شرایط گوناگونی می‌توانند به‌عنوان عوامل تعدیل‌کننده مداخله کند. لذا به نظر می‌رسد در پژوهش حاضر، دخترانی که واکنش‌های منفعلانه نسبت به مزاحمت‌های خیابانی را از خانواده و دوستانشان، به طور ذهنی فراگرفته بودند، در عمل، ممکن بود، رفتار متفاوتی را بسته به شرایط زمانی و مکانی صحنه مزاحمت، از خود نشان دهند.

واژگان کلیدی: مزاحمت خیابانی، واکنش انفعالی، مردسالاری، کلیشه‌های نقش جنسیتی

تاریخ دریافت: ۹۳/۱۲/۵

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۹/۱۷

مقدمه

اعمال خشونت علیه انسانها در تمام ادوار تاریخ با شدت و ضعف وجود داشته است. اما زنان و دختران در مقابل خشونت آسیب‌پذیرترند (سروریان، ۱۳۸۳). در تعریفی که مگارژی^۱ ارائه می‌دهد،

1. Megargee

between the learning process- as a first step- and the incidence of behavior -as the final stage-, numerous factors and conditions might intervene as moderate and mediate factors. It seems that in this study, the girls who learnt passive reaction to street harassment from their families and friends mentally, may behave differently depending on the time and place of harassment.

Keywords: Acceptance of gender role's stereotypes, Passive reaction, Street harassments, Women

خشونت به معنای اشکال افراطی رفتار پرخاشگرانه است که احتمالاً باعث آسیب‌های مشخص به قربانی می‌شود (اعزازی، ۱۳۸۰). مزاحمت‌های خیابانی و مزاحمت‌های جنسی نوعی خشونت علیه زنان است (فیلپورن، ۲۰۱۳). این مزاحمت‌ها، توسط افراد غربیه، در بیرون از خانواده و در مکان‌های عمومی رخ می‌دهد.

مزاحمت‌های جنسی در مکان‌های کاری و مدارس با مزاحمتی مثل رئیس، همکار، معلم یا همکلاسی صورت می‌گیرد و مزاحم برای قربانی یک فرد شناخته شده است، اما در اشکال دیگر مزاحمت خیابانی که در مکان‌های عمومی (مانند خیابانها، معابر و پارکها) و مکان‌های نیمه عمومی (مانند سینماها، تأترها و رستورانها) اتفاق می‌افتد، که به آنها «مزاحمت جنسی در مکان‌های عمومی»، «مزاحمت خیابانی»، «مزاحمت عمومی» و «مزاحمت بیگانگان» می‌گوییم، مزاحم یک فرد غربیه است (لهسایی‌زاده و یوسفی‌نژاد، ۲۰۱۱).

مزاحمت خیابانی عمدتاً متوجه زنان بوده و دارای جنبه جنسی است (رزوارن، ۲۰۰۴). به‌طوریکه بر اساس تعریف گاردنر (۱۹۹۵) مزاحمت‌های خیابانی، رفتارهای کلامی و غیر کلامی دارای ماهیت جنسی است (مانند توهین کردن، کنایه زدن، فریاد کشیدن، نوازش کردن، خیره شدن و ...) را شامل می‌شوند که معمولاً توسط مردهای غربیه در مکان‌های عمومی یا نیمه عمومی نسبت به زنان اعمال می‌شوند و نمی‌توان آنها را بر اساس سن، قومیت یا طبقه اجتماعی پیش‌بینی کرد (ایمان و همکاران، ۱۳۹۰).

گرچه توزیع پدیده مزاحمت خیابانی، از یک الگوی اجتماعی- فرهنگی پیروی کرده و ممکن است در نقاط مختلف دنیا به میزانهای متفاوتی رخ دهد، با این حال باید گفت